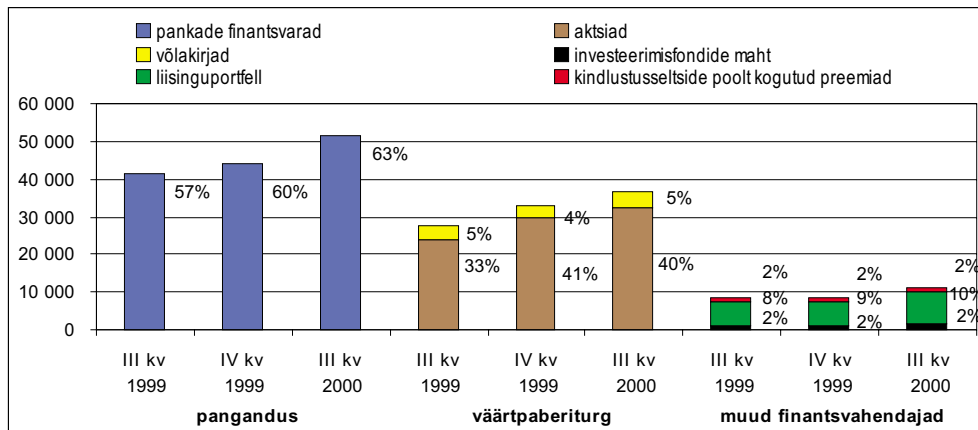

V FINANTSSEKTOR

2000. aasta III kvartalis jätkusid finantssektoris põhiliselt senised suundumused (vt joonis 5.1). Pankade poolt hoiustena kaasatud 3 miljardist kroonist laenati umbes pool finantseerimis-asutustele, kolmandik ettevõtetele ja eraisikutele, ülejäänud osa aga paigutati välismaale likviidsetesse vahenditesse.

Joonis 5.1. Eesti finantsvahendajad (mln kr ja % SKP suhtes)

Pankade tulukuse langus jätkub. Selle põhjuseks on marginaalide alanemine ning tõsiasi, et kohustuste intressikulu kasv ületab jätkuvalt intressitulu kasvu. Teisisõnu on pangandus olnud omamoodi puhvriks, tänu millele ei ole euro intressitõusu mõju täielikult üle kandunud majanduse reaalsektorisse.

Kolmandas kvartalis tegid Eesti Ühispanga ja Optiva Panga tuumikinvestorid teistele aktsionäridele ülevõtmispakkumise, mille käigus *Skandinaviska Enskilda Banken* (SEB) omandas 95,1% Ühispanga ja Sampo 93,4% Optiva Panga aktsiatest. Sellega kaasnes Eesti panganduse riskide langus, mida iseloomustab 14. novembril *Moody's Investors Service* poolt edastatud teade mõlema panga reitingu tõstmisest Baa1/P2le, st samale tasemele Hansapanga ja Eesti riigiga.

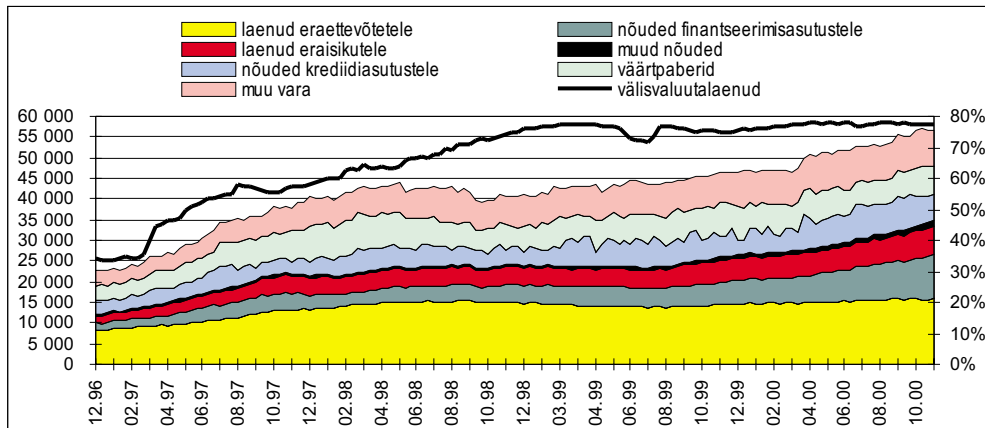
Aktsiaturul domineerisid juba II kvartalis alguse saanud ülevõtmispakkumised, mis suurendasid ajutiselt börsi käivet ja tõstsid aktsiate hindu. Pärast suvepuhkust kasvasid võlakirjaemissioonid ja nende senine maht taastus.

Kindlustuspreemiad suurenesid esimese kolme kvartali jooksul nii kahju- kui ka elukindlustuses. Liisingu ja faktooringu koondportfelli kasv III kvartalis peatus. Enim suurenes sõidukite ning vähesel määral ka kinnisvara liisimine. Eraisikute poolt sõlmitud lepingute osatähtsus liisinguportfellis ei ole oluliselt muutunud.

Pangandus

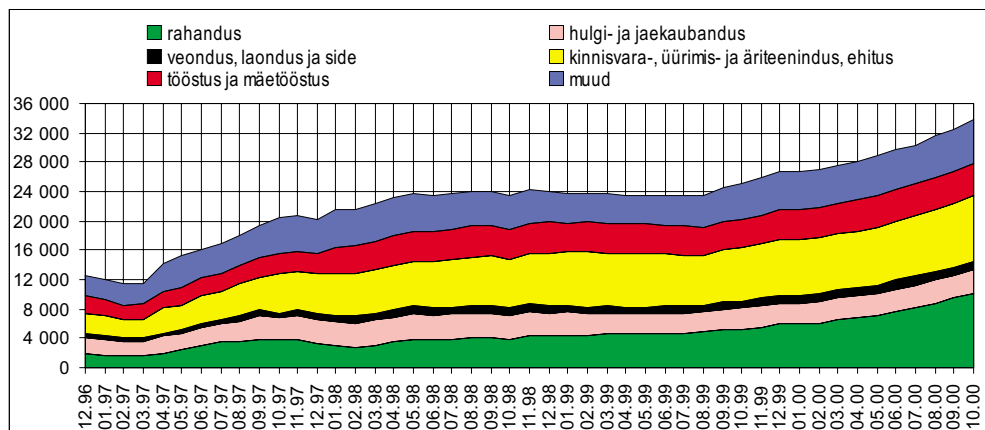
Pankade varad ja nende kvaliteet

Kolmandas kvartalis kasvas pankade koondbilanss 6,3% – 55 mld kroonini (vt joonis 5.2). Süvenesid I poolaasta arengutendentsid, st laenuportfelli kasvust moodustasid jätkuvalt

Joonis 5.2. Pankade koondvarad (mln kr, vasak telg) ja välisvaluutalaenude osatähtsus laenuportfellis (% , parem telg)

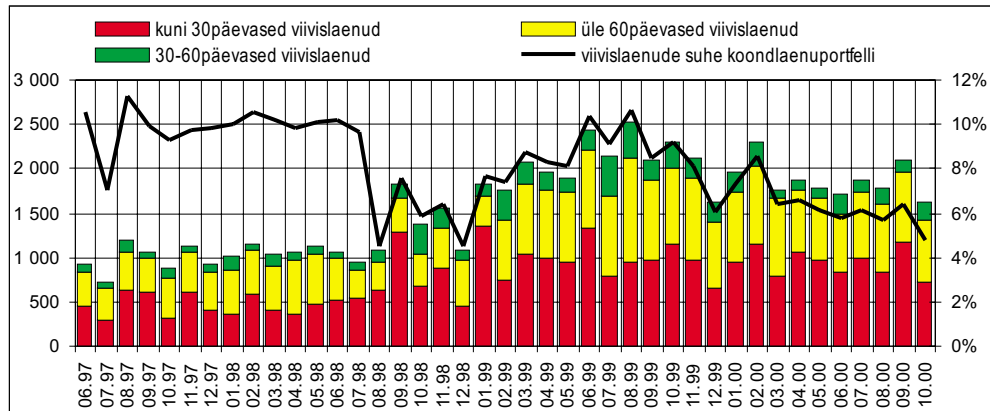
valdava osa finantsasutused, mille laenujääk suurenes kvartaliga 23% – 9,4 mld kroonini (vt joonis 5.3). Teggu oli finantseerimisasutuste laenujäägi kõigi aegade suurima – 1,8 miljardi kroonise nominaalkasvuga. Ülejäänud klientide (st koondportfell miinus finantseerimisasutused) laenukasv oli jätkuvalt oluliselt väiksem, moodustades 5,4%. Hooajaliste faktorite (õppelaenu andmise) tõttu suurenes eraisikute laenuportfell 11%.

Joonis 5.3. Pankade koondlaenuportfell majandussektorite lõikes (mln kr)

Finantseerimiseelised majandussektorite lõikes III kvartalis mõnevõrra muutusid: tööstuse asemel rahastati kõige enam kinnisvaraäri, veidi vähem infrastruktuuri ettevõtteid ja kaubandust. Tööstuse ja veonduse laenujääk koguni vähenes. Laenude kvartaalne käive on aasta vältel kasvanud 4 mld kroonilt 4,5 mld kroonile. Olulisimaks muutuseks on lühiajaliste laenude osa kasv, eriti kaubanduse ja tööstuse finantseerimises. Avatud sektori osa on 2000. aastal suurenenud kolm protsendipunkti – 56%le, ekspordisektori osa aga kahanenud sama palju, moodustades 18%.

Võrreldes II kvartali lõpuga on viivislaenu osatähtsus nii avatud kui ka ekspordisektoris taas suurenenud, mis on igati loogiline, kui arvestada neis toimunud kasvu. **Viivislaenu osa pankade laenuportfellis suurenes septembri lõpuks 6,4%ni ning vähenes oktoobri lõpuks 4,8%ni, mis näitab, et laenude kvaliteedi tõstmiseks tehtud töö oli edukas** (vt joonis 5.4). Tähtaegade järgi suurenes enim – 40% – kuni 30päevaste viivislaenu jääk. Enam kui 60päevaste viivislaenu jääk kasvas 21%. Majandussektoritest on tähelepanu laenude kvaliteedi parandamiseks koondunud peamiselt tööstusele, veondusele ja kaubandusele.

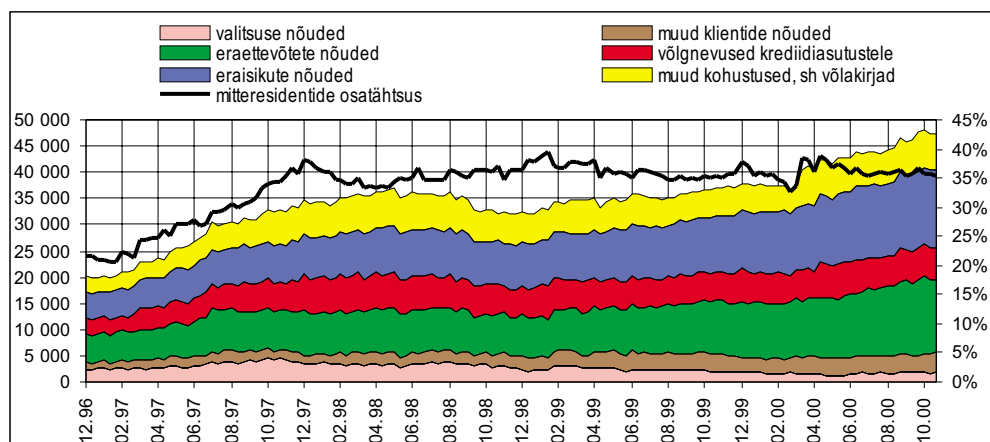
Joonis 5.4. Viivislaenuvõimsus (mln kr, vasak telg) ja osatähtsus pankade laenuportfellis (parem telg)

Sealjuures on märkimisväärne, et liisingu jm klientide ebatüüpiliselt laekuvate nõuete osatähtsus konsolideeritud tasandil tõusis veelgi.

Eurovõlakirjade tootluse paranemise ning hoiuste juurdevoolu jätkumise tulemusena suurendasid pangad, pärast I poolaastal toimunud vähenemist, III kvartalis väärtpaberiportfelli mahtu 2,7% – 6,1 mld kroonini. Lõviosa kasvust moodustasid investeringud võlakirjadesse. Residentsuse lõikes liikus raha pankade väärtpaberinvesteeringute kaudu Eestist välja. Ehkki nominaalselt kasvas kvartali jooksul enim kauplemisportfelli välismaale paigutatud osa, ulatub pikaajaliste finantsinvesteeringute stabiilne kasvutrend juba 1999. aastasse, lühiajalised finantsinvesteeringud on aga suhteliselt stabiilselt kasvanud 2000. aastal. Selle põhjuseks on reaalmajanduse taastumine pärast langust ning pankade jätkuvalt keskne roll deposiitidena kaasatud vaba raha vahendamisel.

Võõrvahendid

Kohustuste poolel jätkus III kvartalis kliendihoiuste kiire kasv. Nende kogumaht suurenes 10,8% – 33,4 mld kroonini; koos muude kirjetega kasvasid pankade võõrvahendid 44,4 mld kroonini. Võrreldes II kvartaliga eraisikute hoiuste kasv aeglustus ning suurim nominaalkasv oli taas eraettevõtete hoiustel (vt joonis 5.5). Tähtsajärgi domineerisid nii jäägis kui ka käibes kuni 3kuulised hoiused. Siiski kasvasid oluliselt ka pikemaajalised hoiused (3–6 ja 6–12 kuud), mis kajastab hoiustamistähtaegade järk-järgulist pikenemist.

Joonis 5.5. Pankade võõrvahendid (mln kr, vasak telg) ja mitteresidentide osatähtsus (% , parem telg)

Hoiuste jätkuvast ennakkasvust võrreldes laenudega ja piiratud teenimisvõimalustest Eesti turul tulenev olukord peegeldub ka pankade likviidsuses, kus on segunenud erinevad pika- ja lühiajalise ressursi kaasamise ja kasutamise strateegiad. **Pikaajalise välisturult laenatud rahaga kustutatakse aeguvaid väliskohustusi ning rahastatakse pikaajalisi laenu- ja strateegilise arengu projekte. Lühiajaline ressurss kaasatakse kodumaiste hoiustena ning paigutatakse kas käibelaenusdesse või lühiajalistesse finantsinstrumentidesse – deposiitidesse ja väärtpaberitesse.**

Laenutegevuse eelistused ja pankade normaalne kasumlikkus peegeldusid ka kapitali adekvaatsuse komponentide struktuuris – riskiaktivad suurenesid III kvartali jooksul 1,9 mld krooni võrra ning pankade jooksva aasta kasumi kaasamine omakapitali kasvatas augustis süsteemi koondtulemi 14,1%ni. Analoogsel põhjusel tõusis konsolideeritud kapitali adekvaatsus 14,4%lt 14,6%le.

Omakapitali tulukus

Pangad teenisid III kvartalis 179 mln krooni kasumit e 20% rohkem kui aasta tagasi samal ajal. Nagu II kvartalis, vähenes puhastulukus ning sellest tulenevalt ka varade ja omakapitali tulukus (vt tabel 5.1). Ehkki tulude poolt on viimase kahe kvartali jooksul kvantitatiivselt toetanud tulubaasi kasv, pole investeerimisest saadud tulu olnud piisav kompenseerimaks langevaid marginaale ja intresside tõusu välisturgudel.

Tabel 5.1. Pankade omakapitali tulukuse näitajaid

	II kv 1998	III kv 1998	IV kv 1998	I kv 1999	II kv 1999	III kv 1999	IV kv 1999	I kv 2000	II kv 2000	III kv 2000
Omakapitali kordaja	8,92	8,66	7,08	6,25	6,35	6,31	6,37	6,27	7,01	7,34
Omakapitali tulukus	-6,66%	-4,53%	-9,42%	2,04%	2,38%	2,13%	2,63%	3,24%	2,55%	2,45%
Varade tulukus	-0,75%	-0,52%	-1,33%	0,33%	0,37%	0,34%	0,41%	0,52%	0,36%	0,33%
Puhastulukus	-24,11%	-16,02%	-37,84%	10,43%	11,56%	12,12%	14,32%	18,76%	13,64%	12,28%
Varade tootlikkus	3,10%	3,26%	3,51%	3,13%	3,24%	2,79%	2,88%	2,75%	2,67%	2,71%

Omakapitali tulukuse alanemine tulenes eelkõige puhastulukuse langusest, mille osaliselt kompenseeris varade tootlus. **Varade tootluse** kasvus kajastuvad eelkõige struktuursed muutused, mille tulemusena suurenes intressitulu hoiustelt ja võlakirjadelt. Kolmandas kvartalis said pangad **intressitulu** poolel lisaks hoiustele toetust ka võlakirjainvesteeringutest, millega taastus II kvartalis taandunud tuluallikas. Vaatamata neto intressikasumi kasvule langeb endiselt laenude keskmine intressitulu. **Intressikuludes** avaldus eurointresside tõusu negatiivne mõju ning pankade intressikulu kasvas kõigi kirjete lõikes. Kohustuste kiire kasv on suurendanud pankade intressikulu ka **konsolideeritud tasandil**. Suuremat intressikulu on õnnestunud kompenseerida mitteintressitulu, eelkõige teenustasude ja erakorraliste tuludega.

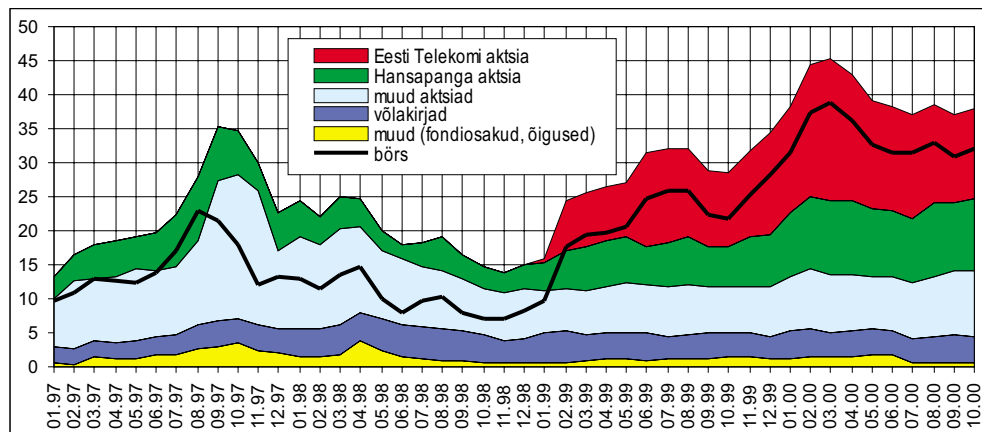
Intressikulu kasv peegeldub selgelt ka **hinnavahes** (*spread*) ja **puhtas intressimarginaalis** (NIM). Kogu hinnavahe langus oli III kvartalis tingitud kulude kasvu jätkumisest. Intressitulu teenimise võimalused on praeguseks taastunud ning *spread*'i dünaamikat mõjutavad lähitulevikus rohkem välismaailmaga seotud finantskulud. Analoogselt ja samadel põhjustel *spread*iga jätkus ka NIMI langus.

Paralleelselt vähenes kõigi komponentide lõikes ka **intressiväline tulukus**. Teises kvartalis kasvanud teenustasutulu kahanes 6%, vaatamata sellele, et kulud olid jätkuvalt kontrolli all. Suurim toetus saadi kirjelt *varade ja kohustuste väärtuse muut* ning mõnevõrra paranes finantstehingute kasumlikkus.

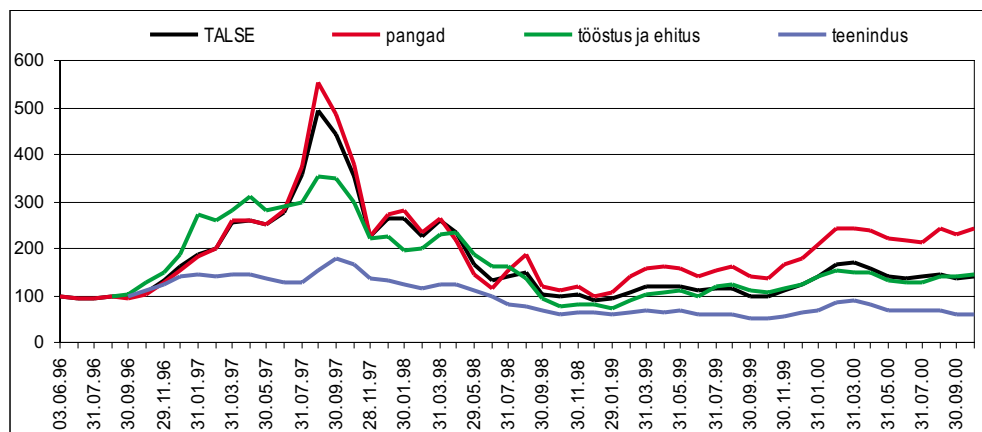
Väärtpaberiturg

Aktsiaturg

Aktsiaturu kapitalisatsioon oli oktoobri lõpuks 33,5 miljardit krooni e 1,6% suurem kui juuni lõpus (vt joonis 5.6). **Kasvu aluseks oli tööstusettevõtete aktsiate hinna 15%line ja pangakaktsiate 11%line tõus.** Teenindussfääri aktsiate hinnad langesid kvartali jooksul ligi 10%, seda vaatamata Tallinna Kaubamaja aktsia ligi 40%lisele kallinemisele. Tööstusettevõtete aktsiate edu aluseks olid mitme firma (Viisnurk, Baltika) head majandustulemused ning sellega seoses suurenenud ootus teistegi ettevõtete suhtes. Pangasektori aktsiaindeksi kasvu aluseks oli Eesti Ühispanga ja Optiva Panga ülevõtmispakkumine ning Hansapanga aktsiate kallinemine (vt joonis 5.7).

Joonis 5.6. Väärtpaberituru kapitalisatsioon (mld kr)

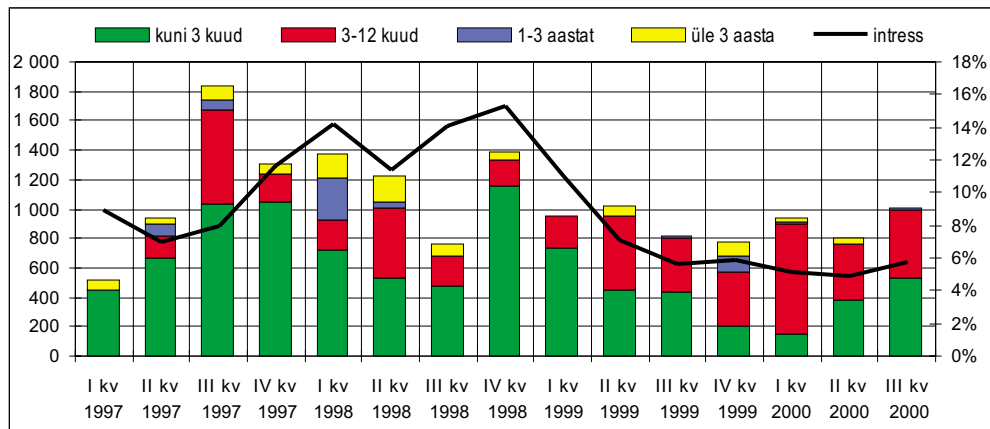
Joonis 5.7. TALSE ja Tallinna Väärtpaberibörsil kaubeldavate aktsiate indeksid majandussektorite järgi (punkti)

Enimkaubeldavate ja suurema osa börsi käibest andvate aktsiate hind on tõusnud vähe, kuna see on tõenäoliselt jõudnud fundamentaalselt põhjendatud hinnataseme lähedale.

Võlakirjaturg

Võlakirjaturu kapitalisatsioon ulatus septembri lõpuks 4,2 miljardi kroonini, kuid langes oktoobri lõpuks jälle alla 4 mld krooni. **Kahe viimase kvartali emissioone iseloomustab tähtaegade**

lühenevamine – üle 95% emissioonidest on olnud tähtajaga kuni üks aasta. Emissioonide maht oktoobris siiski suurenes. Välisettevõtete osa emissioonide kogumahus on 62%. Kroonivõlakirjade kaalutud keskmine intress tõusis III kvartalis 5,7%ni (vt joonis 5.8).

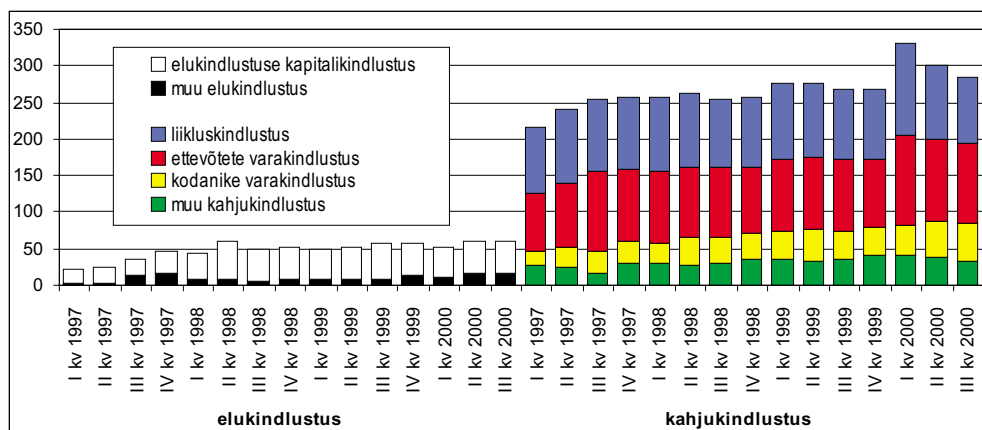
Joonis 5.8. Kvartali jooksul emiteeritud võlakirjad tähtaegade lõikes (mln kr, vasak telg) ja kroonivõlakirjade keskmine intress (parem telg)

Novembris tuli uue emitendina turule Ühispannga suuromanik SEB, emiteerides lühiajalisi võlakirju 240 mln krooni eest. Lunastamata võlakirjade jäägi järgi on Eesti võlakirjaturu suurimateks emitentideks endiselt Swedbank ja MeritaNordbanken.

Muud finantsvahendajad

Kindlustus

Kahjukindlustusseltsid kogusid kolme kvartali jooksul preemiaid 918 miljonit krooni, mis on 12% enam kui 1999. a samal ajal (vt joonis 5.9). **Suurima kasvu andis eraisikute vara ning juriidiliste isikute sõidukikindlustus.** Kahjukindlustuse bilansimaht oli juuni lõpu seisuga eelmise aasta tasemel – 1,3 mld krooni. Varade struktuuris jätkus võlakirjade ja aktsiate osatähtsuse tõus ning hoiuste osa langus. Kohustuste poolel on suurenenud edasikindlustuse eraldiste osatähtsus. Kahjukindlustusseltsid teenisid 2000. a esimesel poolel 33 mln krooni kasumit. Tehnilised tulemid olid valdavalt positiivsed, kusjuures koondina suudeti tegevuskulud katta preemiate ja välja makstud hüvitiste vahest.

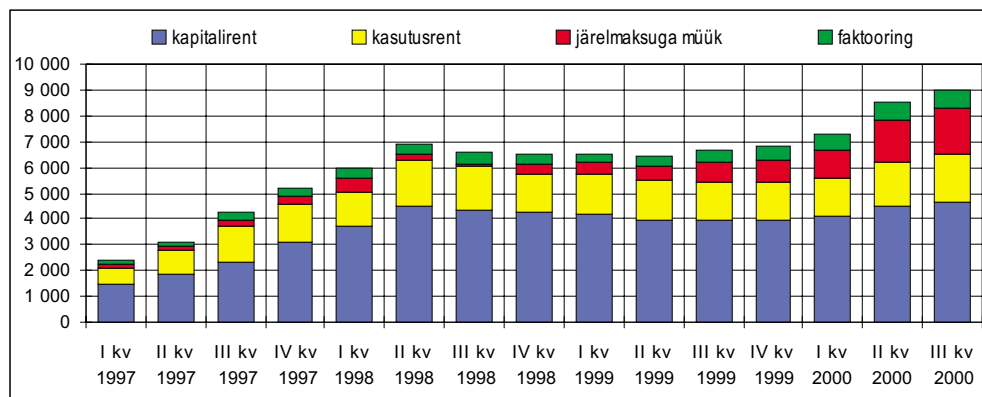

Joonis 5.9. Kindlustusseltside poolt kogutud brutopreemiad (mln kr)

Elukindlustusfirmade poolt kogutud preemiate maht kasvas vähem – 8% –, ulatudes 171 miljoni kroonini. **Sarnaselt eelmiste perioodidega oli põhiline kasvu allikas pensionikindlustus, mille maht aasta esimese üheksa kuu jooksul suurenes 240% võrreldes 1999. a sama ajaga.** Elukindlustuse varade kogumaht ulatus II kvartali lõpuks 520 mln kroonini, st oli 15% suurem kui I kvartali lõpul. Varade poolel jätkub investeeringute osatähtsuse suurenemine ja materiaalse põhivara osatähtsuse vähenemine. Elukindlustusseltsid olid esimese poolaasta lõpus 46 000 krooniga kahjumis. Seltsid suudaksid tegevuskulud preemiate ja hüvitiste vahest katta, kui nad ei kannaks kahju 1999. aastal pankrotistunud seltside portfelli ülevõtmisest.

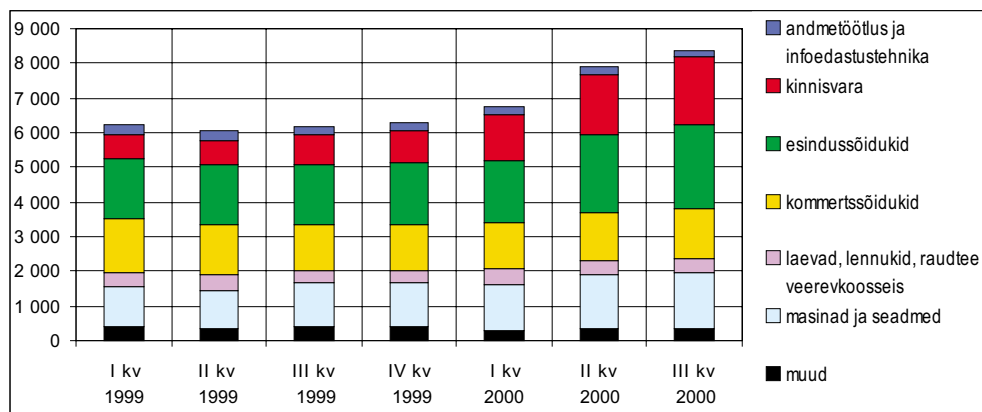
Liising

Liisinguportfelli kasv III kvartalis pidurdus. Portfelli maht jõudis kvartali lõpuks 8,4 mld kroonini (koos faktooringuga 9,1 mld kroonini), mis annab aastakasvuks 40% (vt joonis 5.10). **Kapitalirent, kasutusrent ja järelmaksuga müük kasvasid kõik võrdset 150 miljonit krooni. Viimasel ajal on tugevasti suurenenud tarbijafaktooring.** Otseselt mitteresidentidele kuuluvate liisingettevõtete turuosa vähenes 11%le.

Joonis 5.10. Liisingühingute portfelli maht ja koosseis (mln kr)

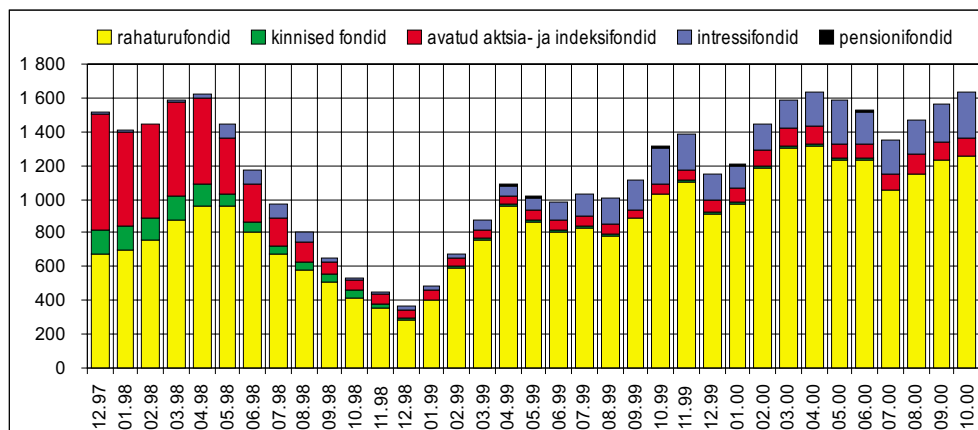
Kõige enam suurenes autode, eriti esindussõidukite liisimine (vt joonis 5.11). Teises kvartalis muret tekitanud kinnisvaraportfelli jääk kasvas kolme kuuga 1,9 mld kroonini ning selle osatähtsus liisinguportfellis 23%ni. Kinnisvaraliisimise on jätki suurendanud kõik kategooriad, uusmüügis on liisitava vara kvartalikäibes vähenenud kaubandushoonete osatähtsus, suurenenud aga büroohoonete ja korterite oma. Lisaks sõidukitele ja kinnisvarale kasvas ka masinate ja seadmete jääk, muude liisinguobjektide portfelli jääk vähenes. Faktooringuportfelli jääk suurenes 100 miljonit krooni – 700 mln kroonini.

Joonis 5.11. Liisinguportfelli maht liisitava objektide lõikes (mln kr)

Investeeringisfondid

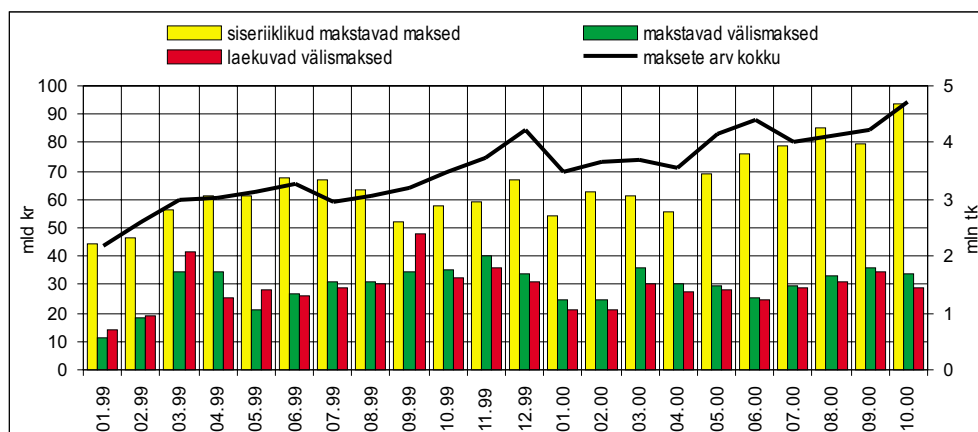
Investeeringisfondide maht suurenes septembri lõpuks, pärast juuli lõpu madalseisu, 1,6 miljardi kroonini (vt joonis 5.12). **Põhilise osa kasvust andsid, tänu võlakirjaintresside tõusule, intressifondid.** Aktsia- ja rahaturufondide maht on püsinud muutumatuna. Varadest on hoiuste ning aktsiate asemel hakatud rohkem eelistama võlakirju. Pensionifondide maht ulatub üle 8 miljoni krooni ning moodustab fondide kogumahust 0,5%. Novembris lisandus turule teine pangale kuuluv pensionifond.

Joonis 5.12. Investeeringisfondide maht (mln kr)

Maksesüsteem

Võrreldes 1999. a sama perioodiga kasvas III kvartalis maksete arv 34%, ületades kuus nelja miljoni tehingu piiri. Maksete käive suurenes 23%. **Suurim muutus toimus makstavate siseriiklike maksete osas, mille käive kasvas ligi 34%.** Makstavate välismaksete käive suurenes 2%, laekuvate välismaksete käive vähenes aga oluliselt – 11% (vt joonis 5.13).

Joonis 5.13. Maksete käive liigiti (mld kr, vasak telg) ja maksete koguarv (mln tk, parem telg)

Jätakuvalt väheneb paberil maksekorralduste kasutamine. Kui 1999. a samal perioodil oli nende osatähtsus ligi 18%, siis 2000. a III kvartalis oli see langenud 9%le. **Elektroonsetest makseviisidest suurenesid enim internetipanga maksekorralduste ja kaardimaksete osatähtsus (vastavalt 11%lt 16%le ja 24%lt ligi 29%le).**

Elektroonilistes kanalites vähenes telepanga kaudu edastatud maksekorralduste osa, mille üheks põhjuseks oli ettevõtete suund odavamate ja paindlikumate teenuste, näiteks internetipanga kasutamisele. Viimase teenuste valdkond laienes veelgi: näiteks pakub mitu panka suhtlemist maksuametiga Interneti teel.

Viimasel ajal on hoogustunud ka uute sularahata maksevahendite käibeletulek. Pangad andsid soodustingimustel välja uusi tooteid, näiteks vaba tagasimaksega ning ilma aastamaksuta krediitkaardi ja järelmaksukaardi, ning muutsid soodsamaks olemasolevate krediitkaartide tingimusi.

Konkurentsi tõttu pangateenuste tasu diferentseerus. Kui Hansapank tõstis teenuste hinda või muutis varasemad tasuta teenused tasuliseks, siis ei Eesti Ühispank ega Optiva Pank ole seda järginud. Peapõhjuseks on soov suurendada oma klientuuri. Hetkel on raske öelda, kuivõrd just see tegur mõjutab klientide otsust panga valikul.